

Asia: VN/12962/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 1 §:ään
(Soveltamisala)

Kommenttinne

-

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 2 §:ään
(Valtionavustuksen saaja)

Kommenttinne

MIELI ry tukee esitystä. Lain tarkoituksena tulee olla ensisijaisesti turvata sosiaali- ja terveysalalla toimivien järjestöjen taloudelliset toimintaedellytykset niiden autonomista roolia kunnioittavalla tavalla.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 3 §:ään
(Avustettava toiminta)

Kommenttinne

MIELI ry tukee esitystä ja pitää tärkeänä kirjausta yleisen kustannustason huomioimisesta. Rahoituksen tasosta on lähivuosille olemassa parlamentaarinen yhteisymmärrys, mutta vuoteen 2026 ulottuvan siirtymäkauden jälkeen uudistus tuottaa epävarmuutta sekä rahoituksen tason että kohdennusten osalta.

Valtiosihteeri Haapajärven työryhmän yhteisymmärrysmuistioon sisältyvä parlamentaarinen neuvottelukunta on tärkeä rakenne turvaamaan avustustoiminnan jatkuvuutta. Neuvottelukunnan asettamisesta on säädettävä erikseen. Järjestöautonomian näkökulmasta on tärkeää, että parlamentaarisen neuvottelukunnan kokoonpanoon määritellään siinä yhteydessä riittävä järjestöedustus eri sektoreilta.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 4 §:ään (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus)

Kommenttinne

MIELI ry katsoo, että lakiesitys sisältää tarvittavat säännökset STEA:n asemasta ja toimivallasta, ja sitä voidaan täydentää asetustasolla. Arpajaislakiin sisältyvän STEA:n rahoitusta koskevan pykälän kumoutuessa on avustuskeskuksen rahoitus toteuttava Haapajärven työryhmän toimintaansa, selkeyttänyt prosesseja ja myös pyrkinyt keventämään avustusprosesseihin sisältyvää byrokratiaa. Hallinnonalan avustamiseen liittyvät resurssit ovat kuitenkin korkeat muiden hallinnonalojen vastaaviin verrattuna. Avustusvalmisteluun, seurantaa ja raportointiin liittyvän hallinnollisen taakan keventäminen on perusteltua sekä valtionapuviranomaisen että järjestöjen toiminnan tehostamiseksi.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 5 §:ään (Valtionapuviranomainen)

Kommenttinne

MIELI ry tukee esitystä. Järjestöautonomian näkökulmasta ongelmallisen julkisen vallan liiallisen ohjauksen ehkäisyn näkökulmasta on tärkeää, että STEA avustuskeskuksena toimii nykyiseen tapaan itsenäisenä valtionapuviranomaisena. Samalla on tärkeää, että STEA:n asiantuntemusta voidaan hyödyntää myös ministeriön muuhun valtionavustustoimintaan liittyvässä järjestöjen avustamisessa. Jatkotyössä on syytä myös selvittää mahdollisuudet hallinnonalojen yhteisen avustuskeskuksen perustamiseen. Yhteinen avustuskeskus voisi osaltaan mahdollisesti tehostaa avustustoimintaa, yhdenmukaistaa käytäntöjä ja myös vahvistaa järjestöautonomiata loitontamalla avustusvalmistelua sektoriministeriöiden poliittisesta ohjauksesta, mihin myös STM:n avustusasioiden neuvottelukunta 24.3.2022 lausunnossaan autonomian vahvistamisesta valtionavustustoiminnassa viittaa.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 6 §:ään (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunta)

Kommenttinne

MIELI tukee sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnan vahvistamista hallinnonalan järjestöjen osallisuusrakenteena. Samalla MIELI ry näkee, että erillistä arviointi- ja avustusjaostoa ei tarvita vaan katsoo, että jaoston ensimmäisillä toimikausillaan omaksumat tehtävät voidaan sisällyttää neuvottelukunnan tehtäviin. Tämän kannan otti myös STM:n avustusasioiden neuvottelukunta 24.3.2022 antamassaan lausunnossa järjestöjen autonomiasta valtionavustustoiminnassa.

Osallisuusrakenne on keskeinen keino järjestöautonomian turvaamiseen valtionavustustoiminnassa. Kuten neuvottelukunta lausunnossaan toteaa, valtionavustustoiminta ja siihen liittyvä raportointivelvoite ei itsessään ole ristiriidassa järjestöjen autonomian kanssa, mutta autonomiaongelma syntyy, jos julkinen valta viranomaislähtöisesti tai poliittisen vallankäyttäjän lähtökohdista määrittää, minkälaista toimintaa järjestöjen halutaan harjoittavan ja millaista ei, tai

viranomaisen asettaa avustettavalle toiminnalle sellaisia ei-välttämättömiä vaatimuksia tai ehtoja, jotka rajaavat yhdistyksen omaa harkintaa ja päätöksentekoa.

Neuvottelukunnan 24.3.2022 ministeriölle antaman lausunnon mukaan järjestöjen autonomian turvaaminen valtionavustusjärjestelmässä edellyttää, että järjestöille jaettavien valtionavustusten strategiset tavoitteet ja rahoituksen painopisteet asetetaan yhdessä järjestöjen kanssa laissa määritellyssä osallisuusrakenteessa ja että tällä osallisuusrakenteella on lakiin perustuva rooli seurata ja arvioida sitä, miten yhdessä asetetut strategiset tavoitteet ja rahoituksen painopisteet toteutuvat valtionavustusten valmistelussa sekä sitä, miten valtionapuviranomaisen käytännöt tukevat järjestöautonomiamia.

Valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeen järjestöjen valtionavustuskäytänteiden kehittämisjaosto julkaisi vuonna 2021 (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:27) ehdotuksensa järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Hankkeen ehdotukseen sisältyy valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtävien ja toimintatapojen yhdenmukaistaminen.

Ehdotuksen mukaan neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen uudelleen kohdennettuna tehtävänä on:

1. valmistella lausuntoja järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan yleisistä linjauksista ja strategisista tavoitteista,
2. arvioida järjestöjen valtionavustusten käytön vaikutuksia ja suunnitella järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta,
3. arvioida valtionavustuspolitiikkaa ja valtionavustuksia koskevaa päätöksentekoa,
4. kehittää yhdenmukaisia valtionavustuskäytäntöjä, kuten arviointiperusteita,
5. koota tietoa kansalaisyhteiskuntakehityksestä ja järjestöjen muuttuvista tarpeista pitkällä ajalla tarkasteltuna sekä
6. vahvistaa järjestöjen osallisuutta valtionavustustoiminnassa.

Ehdotuksen mukaan neuvottelukunnat, toimikunnat ja jaostot voivat antaa lausuntoja esimerkiksi valtionavustusesityksistä tai valtionavustusmäärärahojen käyttösuunnitelmista valtionapuviranomaislähtöisenä kuulemisena tai omasta aloitteestaan. Ehdotuksissa linjataan osaltaan Olli Mäenpään 2016 lausuntoon perustuen, että koska edellä kuvatut osallisuusrakenteet eivät osallistu valtionavustuksia koskevaan päätöksentekoon, niiden jäsenten mahdollinen esteellisyys ei muodostu ongelmaksi. Koska tarve järjestöjen autonomian turvaamiseen avustusjärjestelmää uudistettaessa on ilmeinen, on tärkeää, että esteellisyyssnäkökulmaa ei ylikorosteta suhteessa osallisuuden turvaamisen tavoitteeseen.

Arviointi- ja avustusjaosto ei ole avustuksen saajien osallisuutta tukeva osallisuusrakenne vaan ns. riippumaton asiantuntijatoimielin. MIELI ry katsoo, että erillisen jaoston olemassaolo kaventaa neuvottelukunnan roolia ja asemaa osallisuusrakenteena, joten siitä on syytä luopua huomioiden, että STEA:lla vahvasti resursoituna viranomaisena on yhdessä avustuksen saajien kanssa riittävä asiantuntemus valtionavustustoiminnan arviointiin ja kehittämiseen ilman asiantuntijajaostorakennetta, eikä jaosto näin ollen ole välttämätön tästä näkökulmasta eikä myöskään VADIGI-hankkeen linjauksiin viitaten esteellisyyšnäkökulmasta.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 7 §:ään (Valtionavustuksen määrä)

Kommenttinne

MIELI ry pitää erittäin tärkeänä kirjausta, että avustus saa kattaa täyden määrän toiminnasta ja hankkeesta aiheutuvista kokonaiskustannuksista. Tämä on tärkeää sekä kansalaisjärjestökentän monimuotoisuuden että myös autonomian näkökulmasta. Järjestöillä on vaihtelevat mahdollisuudet hankkia muuta rahoitusta toimintaansa valtionavustuksia täydentämään. Lisäksi, kuten avustusasioiden neuvottelukunta 24.3.2022 lausunnossaan tuo esille, autonomian näkökulmasta on ongelmallista, jos viranomainen sekä määrittää, millaista toimintaa se valtionavustuksella tukee, että ohjaa järjestöä käyttämään myös hankkimansa muun rahoituksen samaan viranomaisen valitsemaan kohteeseen. On tärkeää, että järjestöjen varallisuusharkinnan kriteerit asetetaan riittävän korkeiksi tukemaan autonomiaa ja mahdollistamaan myös sitä, että järjestöillä on mahdollisuus rakentaa jonkinlaisia puskureita varautumisena toiminta- ja rahoitusympäristön muutoksiin.

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 8 §:ään (Valtionavustuslain soveltaminen)

Kommenttinne

-

Tähän voitte kirjoittaa kommenttinne liittyen lakiluonnoksen 9 §:ään (Voimaantulo)

Kommenttinne

-

Tähän voitte kirjoittaa mahdollisia muita huomioita ja kommentteja

Kommenttinne

Oikeusministeriön hallinnoima Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta Kane on perännyt valmistelun kansalaisyhteiskuntavaikutusten arviointia erityisesti valmisteluprosesseissa, joilla on

merkittävä vaikutus kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiin. Valmisteltu valtiovastuujärjestelmän uudistamisprosessi vaikuttaa syvällisesti suomalaisen kansalaisyhteiskunnan asemaan ja toimintaedellytyksiin. MIELI ry pitääkin valitettavana, että puitelakia koskevassa valmistelussa ei ole arvioitu muutosten kansalaisyhteiskuntavaikutuksia eikä sen osana muutosten vaikutuksia järjestöjen autonomiaan huolimatta siitä, että sosiaali- ja terveysalan järjestöt ovat jatkuvasti nostaneet esille autonomiaan liittyviä huolia aivan keskeisimpinä huolina avustusjärjestelmäuudistuksessa, sekä siitä, että avustusasioiden neuvottelukunta ministeriön pyynnöstä toimitti asiasta lausunnon 24.3.2022 tukemaan lakiesityksen valmistelua.

Neuvottelukunnan autonomialausuntoon ei viitata valmistelua koskevassa luvussa 1.2 (s.6). Esityksessä sen sijaan viitataan Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitykseen (s.5), jossa se osana rahapelaamiseen liittyvää tarkastelua arvioi, että edunsaajien autonomisuudelle tuskin on merkitystä, tuleeko niiden rahoitus valtion budjetista vai suoraan rahapelituotoista. On vaikea nähdä, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto olisi tässä kysymyksessä avustusasioiden neuvottelukuntaa tai sosiaali- ja terveysjärjestöjä parempi asiantuntija. Kevään 2022 järjestöbarometrissä sote-järjestöt kantavat laajasti huolta poliittisen ohjauksen vahvistumisesta budjettirahoitukseen siirryttäessä. Samaan huoleen ja arvioon päätyi myös STM:n avustusasioiden neuvottelukunta 24.3.2022 lausunnossaan.

Yhteiskunnallisina vaikutuksina esityksissä tuodaan esille järjestöjen rahoituksen mahdollisesti suurempaa ennakoitavuutta. Kuitenkin budjettirahoitukseen siirtyminen osaltaan lisää epävarmuutta parlamentaariseen sopuun perustuvan siirtymäkauden jälkeen, jolloin rahoituksen taso ja suuntaaminen on kokonaan julkisen vallan harkinnassa.

Samoin perusteluissa todetaan, että yleiskatteellisiin määrärahoihin siirtyminen tukisi sosiaalisten, taloudellisten ja terveydellisten haittojen ehkäisyä nykyistä mallia paremmin. Väitteellä todennäköisesti viitataan pelihaittoihin eikä haittoihin yleensä. MIELI ry ei yhdy tähän arvioon vaan viittaa arpajaislaista antamaansa lausuntoon ja huoleen siitä, että muutos itse asiassa voi edesauttaa rahapelien yksinoikeusjärjestelmän alasajoa ja sitä kautta lisätä merkittävästi riskejä pelihaittojen kasvuun. Mikäli kirjauksella kuitenkin viitataan haittoihin yleensä, MIELI ry ei yhdy tähän arvioon, eikä pidä kirjausta tarkoituksenmukaisena. Julkinen valta voi budjettirahoitusta suunnatessaan haluta suunnata resursseja sellaiseen sosiaalisten, taloudellisten ja terveydellisten haittojen ehkäisyyn liittyviin toimiin, jotka se itse näkee erityisen toivottaviksi ja tehokkaiksi. Kansalaisjärjestörahoituksessa kuitenkin tärkeä lähtökohta on, että rahoituksella ei täydennetä julkisen vallan työtä vaan rahoitusta suunnataan kansalaisjärjestöjen kohderyhmän ymmärryksestä ja asiantuntemuksesta nouseviin tavoitteisiin ja toimiin. Tämä on itseisarvoista sekä kansalaisyhteiskunnan elinvoimaisuuden että sen yhteiskuntaa uudistavan ja kehittävän roolin näkökulmasta. Julkisen vallan lähtökohdista toteutettavaa haittojen ehkäisyä ei ole esityksessä perusteltua arvottaa paremmaksi tai tehokkaammaksi kuin kansalaisyhteiskunnasta lähtevää.

Lausuttavana oleva puitelaki yhdessä täydentävien asetusten sekä avustamista koskevien ohjeiden kanssa muodostaa kokonaisuuden, jota on mahdollista tosiasiallisesti arvioida ainoastaan

kokonaisuutena. Onkin tärkeää, että yhdessä puitelain viimeistelyn kanssa edetään ripeästi myös sitä täydentävässä valmistelussa. Esityksessä sivulla 15 viitataan valtiosihteerin Haapajärven työryhmän 8.2.2022 julkaisemaan yhteisymmärrysmuistioon ja sen kirjauksiin järjestöjen omien varainhankintamallien kehittämistä. On tärkeää, että jatkotyö näiltä osin etenee viipymättä ja sille on myös riittävä poliittinen tuki. MIELI ry yhtyy avustusasioiden neuvottelukunnan 24.3.2022 lausunnon kirjaukseen, siitä, että järjestöjen varainhankintaa voidaan tukea ja edistää seuraavien keinoin:

- määrittelemällä, mitä varainhankintaan liittyviä kuluja voidaan hyväksyä avustuskelpoisiksi kuluiksi
- linjaamalla, että järjestön varainhankinnan tuottoja ei vähennetä valtionavustuksista missään avustuslajissa.
- asettamalla varallisuuskriteerit riittävän korkealle järjestöjen toiminnan vakautta ja toimintaympäristön muutoksissa pärjäämisen tukemiseksi.

MIELI ry yhtyy myös avustusasioiden neuvottelukunnan 24.3.2022 autonomialausuntoon sisältyviin esityksiin, jotka liittyvät tulevaan asetusvalmisteluun ja avustuskäytäntöjen uudistamiseen.

- Avustamisen painopistettä siirretään kohdennetuista avustuksista yleisavustuksiin.
- Muutokset avustuksen käytössä mahdollistetaan järjestön omaan harkintaan perustuen käyttötarkoituksen säilyessä ennallaan. (MIELI ry huomauttaa, että viimevuosien koronakriisissä ja Venäjän hyökkäyssodan yhteydessä STEA on mahdollistanut avustuksensaajille tavanomaista enemmän harkintaa avustusten käytössä ja siihen tehtävissä muutoksissa. Nämä kokemukset tukevat autonomian lisäämistä avustusten käytössä ja avustustoimintaan liittyvän byrokratian keventämistä. Huomio nousee esille myös avustusasioiden neuvottelukunnan lausunnossa.)
- Avustuksen saajan autonomiaa vahvistetaan raportoinnissa ja arvioinnissa välttämällä toimintaa ohjaavaa epätarkoituksenmukaista mittaamista ja vahvistamalla tuloksellisuusdialogia avustuksen myöntäjän ja saajan välillä.
- Avustustoimintaa koskevassa sääntelyssä huomioidaan järjestöjen ja niiden kohderyhmien moninaisuus, mukaan lukien alueellinen tasapaino, eri kokoiset järjestöt ja kohderyhmät, saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset tarpeet sekä mm. maahan muuttaneiden ja kieliryhmien tukeminen sekä kotoutumista tukevat toimet.

Yksityiskohtana MIELI ry huomauttaa, että perusteluiden sivulla 9 viitataan siihen, että suurimmissa yhdistyksissä ja säätiöissä palkattuja henkilöitä voi olla useita kymmeniä. Tosiasiassa suurimmissa yhdistyksissä ja säätiöissä palkattuja henkilöitä on huomattavasti tätä enemmän - MIELI ry:ssä työntekijöitä oli vuoden 2021 lopussa 165.

Sari Aalto-Matturi
Toiminnanjohtaja